

Grava verko pri la esperanta literaturo

Paul GUBBINS

Recenzo de la verko

Minnaja, Carlo; Silfer, Giorgio. 2015. *Historio de la esperanta literaturo*. La Chaux-de-Fonds: Kooperativo de Literatura Foiro. XII + 748 pp. ISBN 3-906595-21-8.

Finfine esperantistoj disponas pri solida, legebla kaj leginda konsult-libro esence pri la literaturo (ĉefe originala sed iome tradukita) de Esperanto sed ankaŭ pri la movadaj eventoj, kiuj ĝin akompanis kaj ties direkton almenaŭ parte determinis. Unuafoje en la 54 ĉapitroj de *Historio de la esperanta literaturo* (poste mallongigita al HEL) troveblas serioza provo sekvi la fluon kaj evoluon de kvin periodoj da esperanta verkado de 1887 ĝis 1993 (ĉapitroj 1–49, verkitaj de Carlo Minnaja kaj Giorgio Silfer kunlabore) plus la jaroj ĝis 2015 (ĉapitroj 50–54, verkitaj de Carlo Minnaja).

Al tiuj ĉi ĉapitroj, prezentitaj laŭ facile digestebla, rakonta stilo, kun abundaj fotografaĵoj kaj aliaj bildoj, estas aldonitaj pli-malpli 50 paĝoj da referencoj, kiuj ampleksigas komentojn en la ĉapitroj; bibliografio; preskaŭ 80-paĝa antologio, konsistanta el foje konataj, foje malpli konataj poeziaj kaj prozaj eltiraĵoj; kaj preskaŭ 60 paĝoj da indeksoj pri bildoj, verkoj, revuoj, temoj kaj personoj.

Kunaŭtoris la volumon du el la plej kleraj literaturistoj en la nuna esperanta mondo: Carlo Minnaja kaj Giorgio Silfer. Minnaja, denaska esperantisto, multe tradukis, inkluzive de verkoj de Goldoni kaj de Cesare Pavese, kaj kompilis 1400-paĝan vortaron italan-esperantan. Priliteraturaj eseoj kaj artikoloj liaj troviĝas en ĉiuj gravaj esperantaj revuoj. En HEL respondecis Minnaja aparte pri la referencoj, la antologio kaj la post-1993-aj paĝoj.

Kun Minnaja eklaboris Silfer jam en 1969, kiam ili kunfondis kun aliaj la literaturan rondon *La Patrolo*. En 1970 li kunfondis la revuon *Literatura Foiro* kaj en 1991 la Esperanto-Centron de PEN-Klubo Internacia. Li verkis kanzonojn kaj dramojn kaj, en HEL, kontribuis la paĝojn pri teatro.

Bone estas, ke sur teatron, tiun ĉi hontinde neglektatan aspekton de esperanta literaturo, oni turnas la spoton. Tamen iom kuriozas, ke en volumo, en kiu la aŭtoroj “klopodis trakti ekvilibre kaj poezion kaj prozon, kun tute

specifa atento al la teatro” (Antaŭparolo, XI), mankas en la antologia parto (pp. 611–688) “specifa atento” ĝuste al teatraĵoj. Reprezentatas en la poezia parto du eltiraĵoj el versdramoj, el *Josefo*, de Jakob Applebaum, kaj el *Sonĝe sub pomarbo*, de Julio Baghy — la unuakta paroladeto de la Strigo, koincide unu el miaj plej ŝatataj eroj en la dramo. Tamen en la proza parto, nenio: eĉ ne pionira monologo, ekzemple de Frederic Pujulà i Vallès, el la kolekto *La rompantoj* (aŭtoro, cetere, nur pluke pritraktita en HEL: utila biografieto (pp. 55–56) sed neniam analizo de la realisme-psikologie motivitaj dramoj); aŭ eĉ ne elektitaj scenoj el unuaktaĵo de Marjorie Boulton, ekzemple la drame skua, lingve suka, daŭre aktuala *Liberiĝo*.

Almenaŭ tutan ĉapitron (la 31-an) ricevas Boulton, solidan, ne ĉiam senkritikan resumon ĉefe de la poemaro. Ankaŭ la personeco krokize-klare kaptiĝas: “Artikoloj, prelegoj, vojaĝoj, instruado en someraj lernejoj, abundega leterado kun aliaj verkistoj: ŝia aktivado estas intensa ĝis elĉerpiĝo, sed ne ĉesas versado” (p. 290). Ĝenas nur la rimarko, ke ŝia “vivo ne prezentas grandajn maltrankvilojn” (p. 287): la jaroj, aparte la lastaj, kiam Boulton estris porinstruistan kolecion, kaj ties postefikoj, certe malagrabis. Kaj mi bedaŭras, ke la aŭtoroj opiniis, ke “ne estas maldiskreto” (p. 591) menciis rilatojn inter Boulton kaj Paul Neergaard. Mortis la dano, kiel agnoskite, antaŭ pli ol kvaronjarcento, sed ankoraŭ vivas la anglino: miaopinie superflua invado en la pasintcon de esence privata persono, kia Boulton.

Bedaŭrindas, ankaŭ, ke ne estas profunde esplorataj la teatraĵoj de Boulton. Legeblas en la Boulton-ĉapitro, ke la unuaktaĵo *La vaka seĝo* estas “sendube **ŝia plej bona teatraĵo**, inter la ĉefverkoj de la nialingva asfiksia repertuaro” (p. 292). Tamen mankas argumentoj por pravigi la aserton, kiu baziĝas sur subjektiva, neniel science subtenata opinio. Notindas krome, ke, por lerni iom pli pri la stilo de la boulton-aj unuaktaĵoj, necesas salti al ĉapitro 38, kiu pritraktas pli ĝenerale teatraĵojn el la t.n. kvara periodo (1952–1970) — erao en kvinperioda disdivido de la esperanta literaturo, cetere, kiu, kvankam eble aplikebla al prozo kaj poezio, malkonvenas al originale verkitaj teatraĵoj. Tiu ĉi disdivido vaporiĝas ĉirkaŭ la jaro 1993, kiam oni emas ekparoli svage pri postmodernismo — kaj ĉe HEL ankaŭ la finaj kvin ĉapitroj, verkitaj kiel supre notite sole de Minnaja, kiuj pritraktas la jarojn post 1993, efikas iom apendice, ricevante ekzemple iom pli ol 70 paĝojn kontraste al pli ol 100 por la 16-jara t.n. dua periodo.

La mencio, parenteze, pri Neergaard/Boulton, troviĝas en la referenca sekcio (pp. 559–608). Do kun abundaj piednotoj, kiuj trenas la okulojn al la malsupro de la paĝo, tiel ke foje oni ne facile retrovas la ĵus legitan linion, kaj kun la bezono ĉasi informojn en aliaj ĉapitroj aŭ eĉ inter la referencoj, la

libro foje iritas. Prefere, laŭ tiu ĉi recenzanto, puŝi la (ĝenerale nur formalajn kaj meĥanikajn) piednotojn al ĉapitro-fino, kaj enplekti la referencojn en la tekston mem: se la enhavo sufiĉe gravas por esti reference pritraktata, do ĝi meritas lokon en la koncerna ĉapitro. Kaj, pro la diversaj enkondukaj paĝoj (dankoj, signoj kaj mallongigoj, antaŭparolo), kaj pro glosoj, bibliografio, poste la antologia parto, kaj kvin (diable!) indeksoj, la volumo unuavide konfuzas. Eble, tamen, nura mallerteco mia: Detlev Blanke (2015) konsideris, ke la “tre detala enhavtabelo (I–VI) kaj kelkaj indeksoj faciligas la orientiĝon pri la riĉa enhavo”. Malpli pozitiva montras sin Blanke (2016), prave atentigante pri la dupaĝa “magra bibliografio” de HEL kaj ties mankantaj fontindikoj.

Pri la “riĉa enhavo” certe eblas konsenti kun Blanke. Sukcese trapenetrinte la remparojn de signoj, glosoj, indeksoj, k.s., oni eniras 54-ĉambran kastelon klare montrantan la erudicion de ties du posedantoj. Kiel dirite, necesas foje salti de ĉambro al ĉambro por kompletigi impreson nur parte akiritan, dum de tempo al tempo la ekspoziciaĵoj emas rakonti pli ol analizi (argumenteblas, ekzemple, ke apenaŭ sufiĉas po ne multe pli ol duonpaĝo por pritrakti romanojn kiajn *Kiel akvo de l' rivero* (pp. 315–316) aŭ *La granda kaldrono* (pp. 389–390)). Estus konsilinde, en venonta eldono, konsideri, ĉu rezigni pri la antologiaj paĝoj kaj utiligi la spacon por resti pli longe ĉe kelkaj eroj kaj ilin pli funde dissekci.

Tamen jen la — parenteze bonveniga — aŭtora dilemo. Se la literaturo de Esperanto ne tiom abundus, disponeblus pli da spaco por pli rigore analizi. Do, kiel ĉiuj volumoj tiaj, HEL proponas kompromison ne inter kvanto kaj kvalito (ambaŭ evidentas) sed inter kiomo kaj kiolo. Kaj ĝuste la kiolo interesas. Efektive, HEL estas precize tio, kio kovrile legeblas: historio, do legolibro (kontraste al la mejloŝtona kaj same siaspece impona konsultlibro de Geoffrey Sutton (2008)). La mallongaj, ofte malpli ol dekpaĝaj ĉapitroj de HEL, ornamitaj per ilustraĵoj kaj fotografaĵoj, prezentas stile fluan kaj enhance frandan aliron ne nur al la literaturo de Esperanto (originala kaj tradukita) sed ankaŭ al ties movada kaj sociologia kunteksto. Strukturo tia, do relative koncizaj, facile digesteblaj pecoj, kvankam foje ĝena pro nekompleteco, invitas kaj instigas al legado. Tiel HEL servas al diversaj esperantaj publikoj, inkluzive ne nur de tiu de la ĝisosta literaturo-amanto sed ankaŭ de tiu de la novica, lastatempa lerninto, scivolema pri aspektoj preter nur gramatikaj de la nove akirita lingvo. Tuŝi larĝan publikon tian, ne nur fake sciencan, ŝajnas al mi granda pluso de HEL.

Klare, ne ĉio perfektas: se tiel estus, ne temus pri homa kreitaĵo. Kontribuintoj al la fejsbuka *Literatura Babilejo*, tuj post la apero de HEL, notis la neglekton de pluraj ŝatataj verkoj aŭ aŭtoroj, ekzemple la finlandaj verk-

istoj Reino Eriksson kaj Eija Salovaara. Al ellasito-listo nepras aldoni la japanon Kisaku Tabata, kreinton de la unuaktaĵo *Korvo*, unu el la plej riĉe tavoligitaj dramoj originale verkitaj en Esperanto. Krome ne eviteblas, en verko tiel ampleksa, tiel ambicia, kiel HEL, tajperaroj, ekzemple “Bosboom” anstataŭ Borsboom (p.6) aŭ “Marylin Monroe” anstataŭ Marilyn Monroe (p.397). Prefere ankaŭ tria persono por eventuale pli objektive pritrakti en la 40-a ĉapitro la signifon de la itala literatura rondo *La Patrolo*, en kiu kaj Minnaja kaj Silfer kerne aktivis.

Facilas piki, malfacilas verki — aparte vastan volumon tian, kia HEL. Jen sincera provo reliefigi esperantan literaturon (kaj socion), kiu — sonas kliŝe tion diri — nepre trovu lokon sur la bretoj de ĉiu eĉ duonserioza adepto de la zamenhofa lingvo. Kun la enciklopedio de Sutton, esperantistoj (almenaŭ angleparolantaj) disponas pri du ŝlosilaj verkoj, kiuj skrupule kaj konsekvence malfermas, anstataŭ unuopajn pordojn, la vastan pordaron de la literaturo de Esperanto. Tiuj, kiuj eniras, ne bedaŭros.

Referencoj

- Blanke, Detlev. 2015. Enciklopedie: Historioj de Esperanto-Literaturo (*Sutton kaj Minnaja/Silfer*). *Informilo por interlingvistoj*, numero 94–95, pp.17–18. ISSN 1385-2191.
- Blanke, Detlev. 2016. Iom pri literaturhistoriaj enciklopedioj de esperanto. *La Ondo de Esperanto*, 2016:1, p. 20.
- Sutton, Geoffrey. 2008. *Concise Encyclopedia of the Original Literature of Esperanto 1887–2007*. Nov-Jorko, NY: Mondial. x + 728 pp. ISBN 978-1-59569-090-6.

Paul Gubbins (1949-11-08 — 2016-08-06) studis lingvojn en sia hejmlando Britujo kaj doktoriĝis en Kanado pri germana romantikismo. Reveninte Anglujen, li trejniĝis kiel ĵurnalisto kaj tiel laboris, antaŭ ol ekinstrui la germanan ĉe nordangla universitato. Pro draste ŝrumpinta intereso en Britujo pri lingvo-lernado li komencis instrui ĵurnalismen ĉe Staffordshire University, kie li laboris ankoraŭ komence de 2016. En Esperantujo li ricevis plurajn premiojn en la belartaj konkursoj de UEA, ĉefe en la branĉo “teatro”, kaj li aŭtoris dramojn, du lernolibrojn pri Esperanto kaj aliajn lernmaterialojn, kaj plurajn priliteraturajn artikolojn. Li redaktis la dulingvan esperantan/anglan antologion *Star in a Night Sky* (2012) kaj estis ĉefredaktoro de *Monato*. Li estis preparanta volumon pri dramoj originale verkitaj en Esperanto.

Ricevita 2016-02-03

Akceptita por publikigo 2016-02-10